

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра туризму та рекреації

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

(пост. п. 9 від «26» квітня 2018 р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

**ЕКСКУРСІЙНА СПРАВА /
EXCURSION BUSINESS**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2018

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори: д.г.н., проф. О. В. Гладкий,
к.е.н., доц. Ю. Б. Забалдіна,
к.н. з держ.упр., доц. С. С. Кравцов,
к.п.н., доц. А. М. Клімова

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри туризму та рекреації
«11» квітня 2018 р., протокол № 10

Рецензенти: Г. І. Михайліченко, д.е.н., професор кафедри туризму
та рекреації КНТЕУ
Т. Г. Сокол, к.п.н., доцент, зав. кафедри
спеціальних туристичних дисциплін Академії праці, соціальних
відносин і туризму

ЕКСКУРСІЙНА СПРАВА

ПРОГРАМА

освітній ступінь	«бакалавр»
галузь знань	24 «Сфера обслуговування»
спеціальність	242 «Туризм»
спеціалізація	«Міжнародний туризм»

Автори:
ГЛАДКИЙ Олександр Віталійович
ЗАБАЛДІНА Юлія Борисівна
КРАВЦОВ Сергій Станіславович
КЛІМОВА Алла Миколаївна

ВСТУП

Програма дисципліни «Екскурсійна справа» призначена для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальностями «Менеджмент» («Туристичний менеджмент») та «Туризм».

Формування конкурентоспроможного екскурсійного продукту є важливим завданням для підприємств сфери туризму, що зумовлює актуальність викладання навчальної дисципліни.

Опанування навчальної дисципліни «Екскурсійна справа» дозволить здобувачам освітнього ступеня «бакалавр» оволодіти знаннями та навичками з організаційних аспектів екскурсійної діяльності підприємств сфери туризму.

Програму підготовлено відповідно до робочих навчальних планів підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зазначених спеціальностей / спеціалізацій.

I. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ), ЇЇ МІСЦЕ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Дисципліна «Екскурсійна справа» передбачає вивчення комплексу теоретичних та практичних питань щодо екскурсійного обслуговування в туристичній індустрії. У цих основних положеннях полягає практична значущість дисципліни, спрямована на формування висококваліфікованих фахівців туристичної індустрії.

Головною метою дисципліни у системі підготовки спеціалістів туристичної галузі за спеціальностями «Менеджмент» («Туристичний менеджмент») та «Туризм» є набуття знань, системного мислення, формування теоретичних, професійних знань та практичних навичок щодо організації екскурсійної діяльності підприємств туристичної індустрії.

Основними завданнями дисципліни є:

- вивчення теоретичних аспектів організації екскурсійного обслуговування;
- виявлення основних напрямів і тенденцій розвитку екскурсійного обслуговування в сучасних умовах;
- набуття студентами навичок роботи з нормативними матеріалами щодо організації екскурсійної діяльності;
- опанування основами методики організації екскурсійного обслуговування різних категорій туристів і екскурсантів;
- вміння застосовувати теоретичні знання у вирішенні практичних завдань щодо здійснення екскурсійної діяльності;

- ознайомлення з організаційно-інституціональними засадами організації екскурсійної справи в Україні.

Внаслідок вивчення дисципліни «Екскурсійна справа» **студенти повинні**

Знати:

- завдання туристичного краєзнавства на сучасному етапі розвитку принципи класифікації, функції, ознаки екскурсії
- місце і роль екскурсійної діяльності в індустрії туризму
- методичку підготовки та проведення екскурсії
- вимоги до екскурсорова
- принципи диференційного підходу до екскурсійного обслуговування.

Вміти:

- організувати й планувати екскурсійну діяльність
- підбирати та вивчати екскурсійний матеріал
- розробляти й проводити екскурсії
- складати технологічну карту екскурсії
- використовувати методичні прийоми підготовки та проведення екскурсії на практиці
- популяризувати екскурсійні можливості рідного краю.

Об'єктом вивчення дисципліни є організація екскурсійної діяльності вітчизняними туристичними підприємствами.

Компетентності. Вивчення дисципліни «Екскурсійна справа» сприяє набуттю спеціальних знань та практичних навичок, що дають змогу майбутнім фахівцям самостійно планувати та організувати екскурсійну діяльність; розробляти й проводити екскурсії; здійснювати якісне екскурсійне обслуговування екскурсантів та туристів.

Навчання базується на теоретичному узагальненні досвіду проведення екскурсійної діяльності, методичних способах проведення екскурсії, що виправдали себе на практиці. У процесі навчання студенти повинні оволодіти не тільки теоретичними основами курсу, але й отримати практичні навички щодо створення та проведення екскурсії, підготовки необхідної методичної документації.

У процесі викладання дисципліни передбачається читання лекцій. Проведення семінарських та практичних занять здійснюється у формі оглядових і тематичних екскурсій, виконанні індивідуальних завдань, передбачається також тестовий контроль, виконання творчих завдань та захист звітів (екскурсій).

Дисципліна «Екскурсійна справа» відноситься до вибіркового навчального плану підготовки бакалаврів. Вивчення дисципліни «Екскурсійна справа» тісно пов'язано з дисципліною «Організація

туризму» і буде сприяти якісному освоєнню студентами фахових дисциплін.

II. Результати вивчення дисципліни

Табличка

2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Туристичне краєзнавство

Тема 1. Теоретико-методичні засади краєзнавства

Зміст і завдання туристичного краєзнавства. Основні терміни та поняття туристичного краєзнавства. Об'єкти туристичного краєзнавства. Предмет туристсько-краєзнавчих досліджень. Джерела і методи краєзнавчого дослідження. Програма краєзнавчого дослідження. Завдання туристичного краєзнавства на сучасному етапі розвитку. Місце туристичного краєзнавства у системі національного краєзнавства, екскурсійній та музейній справі.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 7.

Додатковий: 8, 9, 10, 12, 13, 15, 19, 23, 24.

Тема 2. Туристично-краєзнавчий потенціал туристичних районів України

Туристично-рекреаційне районування. Характеристика туристично-рекреаційних районів України.

Природні туристично-рекреаційні ресурси району. Водні ресурси, кліматичні курортні зони та курорти. Рівень забезпеченості туристично-рекреаційними ресурсами району. Основні природні атракції, ресурсно-рекреаційні домінанти району.

Біотичні ресурси району. Підсистеми природно-заповідного фонду: природоохоронна та науково-дослідна (біосферні заповідники, заповідники і пам'ятки природи); природоохоронна та рекреаційна (національні парки і пам'ятки садово-паркового мистецтва); природоохоронна та ресурсно-відновна (заказники природи); науково-дослідна та природоохоронна (ботанічні сади, дендрологічні та

зоологічні парки). Розроблені та проєктовані екологічні стежки.

Історичні місцевості району. Археологічні пам'ятки району. Населення, розселення та демографічна характеристика району в контексті визначення його туристичної привабливості. Геральдика міст. Сільські поселення та садиби району як туристські атракції.

Структура культурно-історичних ресурсів туристичного району. Архітектура, архітектурні комплекси, палаци та релігійні споруди як історико-культурні ресурси. Атрактивні сакральні споруди та визначні архітектурні доміанти. Історико-архітектурні ансамблі району. Видатні пам'ятки фортифікаційного зодчества. Меморіальні споруди, видатні пам'ятки містобудування та монументального мистецтва.

Туристичні вулиці та майдани. Місця панорамного огляду. Монументальний живопис та «вулична скульптура». Етнографічні та визначні гомогенні об'єкти району. Етнографічні комплекси-музеї.

Біографо-соціальні туристичні ресурси району. Події ресурси району. Рольове моделювання та історичні реконструкції. Об'єкти та події масової культури району як туристські атракції. Музеї та виставкові об'єкти району. Культурно-мистецьке життя району. Розроблені та проєктовані тематичні туристичні та екскурсійні маршрути.

Індустріальна спадщина району. Визначні промислові об'єкти. Гідротехнічні та транспортні споруди. Міста – історико-культурні заповідники. Міста-реконструкції. Географія пам'ятних місць військової історії.

Стан, особливості функціонування і розвитку туристичної інфраструктури району. Рівень розвитку і якість транспортної, комунальної мережі та зв'язку. Туристична характеристика підприємств гостинності, закладів культури і дозвілля. Центри шопінг-туризму. Центри продажу сувенірної продукції. Туристсько-інформаційні центри. Інфраструктурні об'єкти окремих видів туризму в районі.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 7.

Додатковий: 8, 9, 10, 12, 13, 15, 19, 23, 24.

Модуль 2. Екскурсознавство

Тема 3. Екскурсія та її сутність

Основні визначення екскурсії: у відповідності до Ліцензійних умов, Закону «Про туризм» та Закону України про внесення змін до

Закону України «Про туризм». Ознаки екскурсії, їх характеристика: активність, логічна послідовність, випереджувальна роль показу.

Екскурсійний процес, його складові. Завдання екскурсійного процесу. Вимоги до екскурсії. Мета, завдання та форми проведення екскурсії.

Функції екскурсії: інформації, культурного відпочинку, розширення кругозору, формування інтересів. Екскурсія як форма туристичної послуги.

Екскурсійний метод. Особливості екскурсійного методу. Екскурсійний аналіз. Групи екскурсійного аналізу. Види аналізу.

Основні елементи екскурсії: показ, розповідь, рух. Види показу. Вимоги до розповіді на екскурсії.

Тематика екскурсій. Вимоги до тематики екскурсій.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Додатковий: 8, 16, 17, 18, 21, 24.

Тема 4. Класифікація екскурсій

Сучасна класифікація екскурсій. Класифікація екскурсій залежно від змісту, тематики, складу учасників, місця проведення, способу пересування, форми проведення, тривалості.

Етапи удосконалення класифікації екскурсій.

Характеристика екскурсії залежно від групових ознак. За змістом: оглядові й тематичні. За складом учасників для: дорослих і дітей, місцевого населення і туристів, іноземних туристів, сільського й міського населення, організованих груп та індивідуалів, бізнес-екскурсії.

За місцем проведення: міські, заміські, музейні.

За способом пересування: пішохідні та з використанням різних видів транспорту.

За формою проведення: екскурсія-масовка, екскурсія-прогулянка, екскурсія-концерт, екскурсія-спектакль, екскурсія для спеціальної аудиторії, навчальна екскурсія, пробна екскурсія.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4, 6.

Додатковий: 14, 16, 17, 21, 22, 24.

Тема 5. Методика підготовки екскурсії

Організація та зміст процесу розробки нової екскурсії. Творча група, її склад. Колективний характер роботи. Розподіл і виконання обов'язків членів групи. Термін підготовки екскурсії.

Основні етапи підготовки екскурсії: визначення цілі, вибір теми, підбір та вивчення літературних джерел, робота зі змістом екскурсії, знайомство з експозиціями і фондами музеїв, підбір та вивчення екскурсійних об'єктів, складання та інспектування маршрутів, підготовка контрольного тексту екскурсії, комплектування «портфеля екскурсовода», вибір методичних засобів, складання методичних розробок, висновок методиста про текст і методичну розробку, прийом екскурсії, затвердження екскурсії.

Порядок складання технологічної карти екскурсії.

Індивідуальний текст екскурсії, його особливості. Структура тексту екскурсії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Додатковий: 9, 10, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24.

Тема 6. Методика та техніка проведення екскурсії

Призначення методики проведення екскурсії. Загальна й часткова методика. Характеристика методичних способів: асоціація щодо порядку часу, асоціація щодо єдності місця, словесні методи (усна розповідь, бесіда, пояснення, переказ змісту, цитування тощо). Наочні методи: демонстрація в натурі і в зображенні, спостереження тощо.

Практичні методи: огляд об'єкта, спостереження згідно із завданням екскурсовода. Метод вправ: виробка навичок та умінь екскурсантів.

Вимоги екскурсійної методики: методичні способи показу, розповіді, рух в екскурсії, використання «портфеля екскурсовода», техніка проведення екскурсії та контакт екскурсовода з групою.

Особливі методичні прийоми. Прийоми демонстрації наочних матеріалів.

Техніка проведення екскурсії. Вимоги до техніки проведення екскурсії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Додатковий: 8, 9, 10, 16, 17, 18, 21, 22, 24.

Тема 7. Професійна майстерність екскурсовода

Поняття «професійна майстерність екскурсовода». Складові «професійної майстерності екскурсовода». Вимоги до екскурсовода. Особистість екскурсовода. Права та обов'язки, навички та уміння екскурсовода. Формування практичних навичок екскурсовода.

Оволодіння екскурсоводом технікою проведення екскурсії.

Культура та техніка мови екскурсовода, їх складові. Невербальні засоби мовлення.

Шляхи підвищення професійної майстерності екскурсовода.

Психологічні завдання екскурсовода: формування та підтримка інтересу до екскурсії, організація уваги на екскурсії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Додатковий: 8, 9, 10, 14, 16, 17, 18, 21, 24.

Тема 8. Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування

Суть, основа та принципи диференційного підходу. Диференційний підхід до організації, змісту й методики підготовки та проведення екскурсій залежно від груп екскурсантів.

Формування різних груп екскурсантів. Особливості підготовки та проведення екскурсій для різних груп: учасників звичайної екскурсії, навчальних екскурсій, екскурсій для сільського населення, екскурсій для вітчизняних туристів, іноземних туристів, екскурсій для молоді тощо.

Інноваційні технології в екскурсійному супроводі: з використанням нових форм і методів (проведення індивідуальних екскурсій, проведення інтерактивних, в т.ч. квест-екскурсій, костюмовані екскурсії, новітні музейні екскурсії тощо); з використанням ІТ-технологій (мультимедійні технології, каталогізація об'єктів туристичної атракції, віртуальні музеї, віртуальні екскурсії, в т.ч. 3-D екскурсії, використання роботів-екскурсоводів, QR- кодів тощо).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 4, 5, 6.

Додатковий: 8, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 18, 21, 24.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ*

Основний

1. *Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України № 1282-IV від 18.11.2003 р.//zakon2.rada.gov.ua (Ред. від 28.06.2015)*
2. *Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство: навч. посіб. / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – К.: Альтерпрес, 2007. – 464 с.*
3. *Галасюк С. С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посіб. / С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 178 с.*

4. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі: навч.-метод. посіб. / О. Д. Король. – Чернівці: ЧНУ, 2016. – 144 с.
5. Нездоймінов С. Г. Організація екскурсійних послуг: навч-метод. посіб. / С. Г. Нездоймінов. – Одеса : Астропринт, 2011. – 216 с.
6. Поколодна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник / М. М. Поколодна. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 180 с.
7. Туристичне країнознавство: навч. посіб. / За ред. В.Ф. Семенова. – 2-е вид., доповн. та виправл. – Херсон: Грінь Д.С., 2013р. – 392 с.

Додатковий

1. *Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України № 222-VIII від 02.03. 2015 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19> (Ред. від 28.09.2017).*
2. *Про затвердження нормативно-правових актів, які регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи Наказ Міністерства освіти і науки України № 1124 02.10.2014 // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1340-14>.*
3. *Інструкція щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України № 1124 від 02.10.2014 р. // <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1341-14>.*
4. *Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навч. посіб. / В. Ф. Кифяк. - Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.*
5. *Країнознавство: підручник / В. П. Крижанівський та Ін. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 436 с.*
6. *Мальська М. П. Країнознавство: теорія та практика : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько, Н. М. Ганич. – К. : ЦУЛ, 2012. – 528 с.*
7. *Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник /М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К.: Знання, 2008. – 661 с.*
8. *Кузик С. П. Географія туризму: навч. посіб. / С. П. Кузик. – К. : Знання, 2011. – 271 с.*
9. *Михайліченко Г. І. Організація туристичних подорожей : навч. посіб. / Г. І. Михайліченко, А. Ю. Єременко. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. –392 с.*
10. *Мельниченко С. В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика : монографія / С. В. Мельниченко. - К. : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2008. – 494 с.*

11. Пангелов Б. П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. / Б. П. Пангелов. – К.: Академ-видав, 2010. – 248 с.
12. Смаль І. В Туристичні ресурси світу /І. В. Смаль – Ніжин: Видавництво ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010 – 336 с.
13. Смочко Н. М. Туристичне краєзнавство: курс лекцій / Н. М. Смочко. – Мукачєво : МДУ, 2012. – 347с
14. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності : підручник / Т. Г. Сокол. - К.: Грамота, 2006. – 264 с.
15. Ткаченко Т. І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. - 537 с.
16. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні / В. К. Федорченко – К. Вища школа, 2002. – 190 с.
17. Чагайда І.М. Екскурсовознавство: навч.посіб. /І. М. Чагайда, С. В. Грибанова. – К: Грамота, 2004. – 237 с.

Інтернет-ресурси

1. Всесвітня туристична організація (UNWTO) [Офіційний сайт]. – Режим доступу : <http://www.wto.org>.
2. «Інтересний Київ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.interesniy.kiev.ua/ua/>
3. Портал «Готельний та ресторанний бізнес» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prohotelia.com.ua>.

* Курсивом виділені джерела, які є в бібліотеці КНТЕУ